

Kejsarinnorna Zhang

En dokumentär om fyra adopterade elvaåriga tjejer som tillsammans åker tillbaka för första gången till sitt land och det barnhem där de en gång bodde. En film om utanförskap, samhörighet och identitet.

Rekommenderad från 9 år

EN FILMHANDLEDNING AV
CHRISTINA HÖGLUND

Handling

Hur känns det att komma till ett land där man egentligen hör hemma, men ändå känner sig som en främling? När man ser ut som alla andra, men inte kan göra sig förstådd? Och vad händer om man inte gillar det land man är född i?

Kejsarinnorna Zhang, det är Nanna, Mimmi, Alice och Linnéa som alla fyra adopterades från ett barnhem i Kina till Sverige när de var ett år. Då, 1994, var de några av de allra första barnen som kom till Sverige från Kina. Trots att de bor utspridda i Sverige; Nanna i Sundsvall, Mimmi

i Skellefteå, Linnéa i Stockholm och Alice i Malmö, har deras föräldrar sett till att de ändå håller kontakten och ses då och då. Möten som blivit viktigare ju äldre flickorna blivit. Nu har tjejerna bestämt sig för att åka tillbaka till Kina – och de tänker göra det tillsammans. De landar i Shanghai nästan på dagen tio år efter att de lämnade Kina.

Att vara adopterad

Filmen börjar i Sundsvall, hemma hos Nanna en snöblig vårvinterdag efter skolan. Hon berättar om hur det känns att vara adopterad. Att en del av hennes kompisar tycker att det är konstigt att hon inte kan prata kinesiska och de undrar om hon inte tycker det är hemskt att inte veta vem som födde henne.

Ingen av tjejerna och deras familjer visste hur resan skulle bli eller hur de skulle reagera när de kom tillbaks till Kina. Lukterna, smakerna, kaoset, det stora Shanghai och de små gränderna där människor samlades i klasar kring dem. Förvånade, frågande.

Tom, som var familjernas guide, kom – trots sitt hurtigt effektiva sätt – att betyda mycket för flickorna. Han blev länken till vad andra sade om dem, han kunde förklara och översätta. Han sa att Mimmi, Nanna, Linnéa och Alice

var som kinesiska kejsarinnor – eller ambassadörer för landet – ute i världen, och det var ord som sakta sjönk in under de tio dagarna de var i Kina och som kom att betyda mer och mer.

Familjerna visste inte heller om de alls skulle få komma in på barnhemmet som var flickornas hem för tio år sedan. De hade med hjälp av kinesiska vänner i Sverige skrivit brev till barnhemmet, men hade fortfarande inte när de landade i Kina fått något riktigt svar på om de var välkomna att hälsa på eller inte. De bestämde sig för att åka dit ändå och chansa på att få komma in, med den tanken att alla upplevelser som kan föra en närmare ens ursprung är viktiga. Kan man inte få veta vem ens biologiska mamma eller pappa är, eller få träffa dem som tog hand om en när man var liten, så är vi människor bra på att hålla till godo med det som finns. Bara att se staden och omgivningarna där man kommer ifrån, kan vara något att leva på efteråt.

Efter några dagar i Shanghai – föräldrarna hade en idé om att det var bra att göra resan så odramatisk och så lik en vanlig turistresa som vanligt – åkte de så den långa, skumpiga vägen från Shanghai söderut till industristaden Zhangjiagiang. En stad som vuxit otroligt mycket på bara några år, och som också myndigheterna vill göra till en förebild. Man försöker till exempel ”uppfostra” invånarna till att inte skräpa ner och att vara artiga mot gäster.

Men kolröken ligger tung över staden, och det gick med ens upp för tjejnernas föräldrar, att anledningen till att deras barn lämnades utanför polistationen eller barnhemmet, inte bara kanske var den att de var flickor och att enbarnsregeln gjorde att man då lämnade sitt barn. Utan också att mamman möjligen arbetade på någon av alla dessa fabriker, ofta med försörjningsplikt för den kvarvarande familjen på landsbygden. Att som ogift föda ett barn skulle inte bara innebära vanära för familjen, utan också det att man inte kunde jobba kvar – och försörja resten av familjen därhemma.

Tjejnerna var förberedda på att de antagligen inte skulle få komma in på barnhemmet. Att de kanske bara skulle få stå utanför en grind eller ett stängsel och titta på den plats där de hade bott en gång. Men trots farhågorna så var familjerna väntade. Och flickorna togs närmast emot som efterlängtrade familjemedlemmar. De fick godis, frukt och varsin present. Och föreståndaren visste faktiskt vad de hette. När de sedan fick titta i de papper och dokument som fanns om dem själva, svindlade tanken. Att se bilder från det att de var små på barnhemmet, men också de bilder de skickat från Sverige varje jul. Att se sig själv fira midsommar i Sundsvall – på ett kort i Kina.

- Hur ser du på adopterade? Är det någon som är lyckligt lottad och som fått chansen till ett bättre liv eller kanske någon som kommer att sakna en pusselbit i sitt liv för alltid?

Betyder det egentligen någonting om man inte vet vem som är ens biologiska mamma och pappa? Vilka de var, var de bodde, vad de jobbade med och hur det kom sig att de lämnade bort sin baby? Tror du att det är någon skillnad på att känna sig annorlunda som adopterad, eller att vara annorlunda på andra sätt?

- Ska man fråga en adopterad om sitt ursprung och om hur mycket de vet? Är det bättre att inte fråga alls? Hur ska man göra? Tror du att det kan vara tuffare att växa upp som adopterad? Till exempel i tonåren? Om man får barn själv? Var det modigt av tjejnerna att åka tillbaka?

- En fråga som inte bara den som är adopterad kan ställa sig, utan som är överförbar på alla som växer upp i splittade familjer eller som flyttat med sin familj från ett land till ett annat, eller kanske bara till en ny stad är: Var sitter vår identitet? I det liv vi lever idag, med kompisar och familj, eller betyder vårt ursprung egentligen mer än vi kanske vill tro?

Kan man höra hemma på två ställen? Är dubbel identitet mindre värd?

Hur är det för barnen som är kvar?

Det blev en omvälvande eftermiddag på barnhemmet. Det fanns ingen möjlighet att kunna vara förberedd på vad skulle komma upp; när lättnad och en känsla av att vara utvald blandades med skuld och sorg över barnen som är kvar.

Orättvisorna blev med ens så oerhört tydliga. Insikter som den att flera av de handikappade barnen skulle flytta till huset mitt emot så snart de blivit stora nog. Ett hus där de antagligen kommer att bo hela sitt liv, tills de dör. Att den lille pojke som har en hjärntumör antagligen inte kommer att opereras. Det finns inga pengar, och ingen vill adoptera en sjuk pojke. Eller?

• Tänk om jag hade varit handikappad? Hade jag varit kvar här då?

Vad är det som gör att just jag skulle få chansen till ett annat liv?

Vad tänker barnen som är kvar när de ser oss? Tycker de att vi är bortskämda?

Tänk om de stora barnen minns oss? Blir de ledsna nu?

Och tänk om min mamma och pappa inte gift sig, var hade jag varit nu då? Här? Eller hos en annan familj? I Sverige, i USA, i Frankrike?

Barnhemmet är ombyggt sedan tjejerna bodde där för tio år sedan. Nu känns det modernt, men lite kallt, och fungerar också som ett barnsjukhus. Flickorna fick komma in till en avdelning av barnhemmet, där några av barnen bor. Många av dem är gravt handikappade. Det tog inte många minuter innan tjejerna var ute genom porten igen. Det var klaustrofobiskt att vara i rummen, flera barn satt spända vid stolar, de som kunde röra sig själva famlade efter väggarna eller tog sig fram med olika hjälpmedel.

Filmaren Niklas Forshell och filmens producent Christina Höglund var inställda på att de antagligen inte skulle få filma inne på barnhemmet. De hade på förhand också pratat igenom saken med familjerna; alla var över-

ens om att det viktigaste var att besöket på barnhemmet skulle bli så bra för barnen som möjligt, filmandet kom i andra hand. De ansvariga för hemmet sade dock aldrig bestämt nej, men gjorde ändå sitt bästa för att hela tiden ställa sig framför kameran, särskilt inne i rummen där barnen bodde på barnhemmet.

Något som slog familjerna efteråt var att de bara träffat kanske tio, femton barn av närmare hundra. Var fanns de andra? Hur såg det ut på de avdelningarna? Likadant? Det fanns många andra våningar och rum varifrån man inte hörde ett ljud. Varför? Frågor som var oerhört svåra att ställa, och som man inte heller hade fått svar på.

En av filmens starkaste scener är kanske när tjejerna vinkar adjö till barnhemsbarnen, De åker i sin lilla buss tillbaka till barnhemmet från restauranten, där de ätit en kaotisk lunch tillsammans, medan Alice, Mimmi, Linnéa och Nanna åker åt sitt håll, ut i den fria världen där de kan göra precis vad de känner för.

• Diskutera kring vad ni själva känner till om dagens Kina. Vilken bild av dagens Kina får vi i filmen? Vilka kan orsakerna vara till att man i Kina inte klarar av att ta hand om ett barn?

Diskutera kring de regler som finns i Kina, men som nu håller på att luckras upp på en del platser i landet som säger att man bara får ha ett barn? Man kan också prata om det faktum att de rika kan köpa sig fria från lagen. (För vad som händer om du får fler barn är att du får "böta" för varje barn). Hur ser ett samhälle ut, där pojkar är mer värda än flickor? Håller det på att förändras nu? Kan en företeelse som OS i Peking 2008 göra att Kina tänker om när omvärldens ögon riktas mot landet?

• Verkligheten som adopterade barn kommer ifrån är så oerhört olika mellan olika länder. Diskutera varför man adopterar bort barn i Sydamerika, Afrika och Asien? Är det egentligen kanske samma grund – att föräldrar inte klarar av att ta hand om sitt barn och därför hoppas på hjälp från någon annan eller kan det finnas andra orsaker?

Till läraren efter visningen

Det är viktigt att ha en bra koll på barnen och gå varsamt fram. Kom ihåg att det kan finnas barn som är ”osynligt” adopterade. Det är inte alltid det syns. Eleverna kan också ha ett syskon som är adopterat eller någon annan närstående och det är nog viktigt att tänka på att diskussioner om barns lika värde – trots all välvilja – kan landa väldigt fel om man har otur. Det är inte meningen att någon ska gå ur den här diskussionen med känslan av att det har suttit en prislapp på ens huvud en gång, utan att man istället kan försöka fokusera på att vi alla är annorlunda på olika sätt, givetvis med verkligheten för ögonen. Som hur situationen i Kina eller andra länder ser ut kontra vårt eget.

Fakta

Sverige var 1992 ett av de första landen i världen som adopterade från Kina.

Nu finns drygt 2000 kinesiska adopterade barn i Sverige.

Adoptioner av utländska barn till Sverige har förekommit sedan slutet av 1950-talet. Sammanlagt finns 46 000 adopterade barn i Sverige, cirka hälften av dem är nu vuxna.

Varje år adopteras ytterligare ca 1 000 barn från utlandet av familjer i Sverige. Barnen kommer från ett 25-tal länder i Asien, Latinamerika, Östeuropa och Afrika. Under 2005 kom de flesta barnen från Kina (462), Sydkorea (104), Colombia (54), Ryssland (34), Sydafrika (46) och Indien (44).

De senaste fyra åren har flest adopterade barn till Sverige kommit från Kina.

Mer att läsa

Boktips och mer fakta finns bland annat på www.ffia.se

www.mia.eu (ibland kommer man till en tysk hemsida, gå då in via ffia:s länk till Mia)

Produktionsuppgifter

Sverige 2004

Producent: Christina Höglund

Regi: Christina Höglund

Filmfoto: Niklas Forshell

Klippning: Martin Assarsson

Medverkande

Nanna Nilsson

Alice Blomberg

Mimmi Adell

Linnéa Kronosjö

Märta Nilsson

Elin Kronosjö

samt deras föräldrar

Kinesiske guiden Tom

Barnen och personalen på barnhemmet i Zhangjiagiang, Kina

Tekniska uppgifter

Speltid: 45 minuter

Format: DVD, (någon enstaka VHS)

Censur: Barn tillåten

Finns också textad till engelska

Visad på SVT / Barn i augusti 2005

Vann SVT:s eget pris ”Våra bästa minuter” 2005 för Bästa barn- och ungdomsdokumentär

Distribution

FilmCentrum, Box 2068, 103 12 Stockholm, 08 - 545 275 00

www.filmcentrum.se

